

Протекле године је са овога места било речи о Вагнеру у вези са његовом музичком драмом Тристан и Изолда. Та музика и тај текст изашли су из интимног осећајног живота Вагнерова, били су уметничко ослобођење човека који је пасивно раскинуо страсти у љубав. Сада, биће речи о Вагнеру у четири узастопна дела, јер ћемо га дати у вези са његовом Тетралогijом, што ће рећи четвороделном музичком драмом. Тетралогija је најобимније и најважније дело Вагнерово. У то је дело закопао Вагнер себе васцела, као мислиоца, поета и музичара; као револуционара, политичара и социолога; најзад као коренитог Германа; уз то још Екхсонца, што је најчистији тип Германа-Немца; уз то још Немца рођена у Лајпцигу, који је и данас град вулканске радионице немачког духа. Док смо још при називу Тетралогije, ваља потсетити да је Вагнер то своје дело знао Пролог, и Трилогија о прстену Нибелунга. Још се чују оба назива. Назив Тетралогija уложио се: се као простији, ²⁴ једном рецју каже четири дела; а и зато што је Вагнерова записао трагика сценско извођење у четири узастопне вечери, као једне целине. У свечаним приликама, на пример у Вагнеровом позоришту у Бајројту, и данас се тако изводи Тетралогija. Али како четири узастопне вечери много стају слушаоци и као новац, и као време, и духовни напор, чујемо често и поједине делове, најчешће трећи део. Посебни називи за четири дела Тетралогije они су: Благо на дну Рајне; Валикира; Зигфрид; Сумрак богова.

Речено је већ да је Тетралогiju стварао васцели Вагнер, што ће рећи, и лични гениј, и сав дух и традиција народна у човеку. Музика Тетралогije је лично дело великог и потпуно оригиналног композитора; фабула је сна из народног германског мита познатог под именом Песма Нибелунга; али је модерно стиховани текст за музичке драме опет лични рад Вагнеров, и то рад најбољег песничког новца, то јест, кроз стихове биће модерна идеологија Вагнерова времена, и идеологија лично Вагнерова, али је миту сачувана митска моћ, моћ пророчких гласова из дубина митског, дивље вечног живота, и вечног догађања на земљи и између неба и земље.

Рађи ћемо сад које су главне личности у миту, па затим главну садржину мита, у оноликој мери колико нам је то

2
подробно вечерас, за окити увод у тетралогiju, и за приказ садржини првога дела тетралогije, најкраћег, и који је данас на програму. Личности у миту су богови и полубогови, и они људи који имају особите везе с божанствима, углавном људи који су рођени из веза богова са смртним женама, дакле деца која носе у себи боговско семе, а на себи судбину да због смртности једног родитеља свога не могу бити бесмртни богови него само смртни људи. Али то су уједно људи нарочито способни да јунакују; да онајавају грешке божанских отаца и матера својих; да кроз слободарски немир боговских сразмера у себи револуционарни живот и обичаје људи; дакле у неку руку, да се буне против наредба и воља својих богова. То јест, то су они људи који предосећају нужности бољег и вишег живота, који, по речма Вагнера из једног његова писма; "имају способност да те нужности хоће, и да их сами и остварују". Између богова и људи имамо полубогове. То су динови, бића без срца, љубави и интелигенције, која решавају и побеђују само снагом. Затим патулици Нибелунги, дубоко под земљом, бића која се најрадије интригама служе и међ собом и према другим створењима. У вишем рангу полубогова су валкире, врта ратних богиња; оне су директне сараднице врховног бога Вотана; предаје бојна поља и купе јунаке, али углавном решавају судбински седећи за ~~стол~~ разбојина и управљајући утицајем победе и поразе, животе и смрти бораца. Једна од најистакнутијих валкира је Бринхилда, кћер Вотанова, спољашњости и карактером ванредна жена, снажна, заносна, сва божанска. ~~Баш~~ зато ваљда изабраће тешку судбину. Заволеће Зигфрида, сина Вотанова од смртне жене, дакле само човека; испавће зато из редова валкира; изгубиће природну снагу; изгубиће бесмртност. Али ће је љубав носити да сну трагедију дели са човеком кога цени и воли. Она ће у заносу рећи за Зигфрида да је "најистинитији син Вотанов", Реч је, наравно, Вагнерова; и Вагнер већ ту спрема фигуру свога сјајног и драгог јунака, који ће после, над Вагнера освоји песмизам, испирисати ^{Вагнер} ~~не~~ речи које ће Вагнера самог храбрити. ^{Вагнер} Од ~~то~~ ^{то} је можда најлепша: "Смрт је ипак ^{лакша} ~~лажа~~ од живота у страху". — Међу полубожанства спадају и виле, у нашем случају Рајске виле, које на дру реке чувају благо. — Треба још споменути, међ највишим боговима, један особити тип. То је бог којем су остали богови, у стинају прилима, нешто откинули; ^{откинули} ~~можда~~ ^{је истакао} ~~зато~~ ^{зато} што ~~не~~ ^{је} боговима несвојствено оштру интелигенцију, проникљивост, ванредан суд, ироничан став, тихо посматрање ствари, једном речју нешто супериорно над боговима највишег ранга. Нас

сам себи: Не вреди свет стари, али не вреди ни нови свет који руши стари.
Не ваља Вотанов свет, али не доноси срећу ни Зигфридова револуција, ни ве-
гово и Брунхилдино испаштање за грехе Вотанове, ни њихове ~~завладе~~ заблуде
и жртве за добро слободнијег људства. Ослободио се дакле знатно сав мишлени
и сав композиторски рад Вагнеров. Трагедија је постајала све трагичнија, ~~и~~
али је упоредо расла и одлучност генија да трагедију и песимизам уметнички
савлада. Мисли Вагнерове у расправама његовим у вези са Тетралогijом, могу
отприлике овако: Човек мора имати храброст песимизма, храброст да види ~~своју~~
сваку истину, али човек мора имати храброст да се смрти не боји. Сваки нов
живот је свеж, и самим тим бољи не претходни; а сви животи редом воде нај-
бољем. Последњи до^ит је невидљив и неизрачунав, али у томе је бав семе
вере ^ухраброст ~~и~~ остварења. Свака нова генерација, видимо, готова је да бу-
де Зигфрид, да каже: Јако је смрт него живот у страху. Свака генерација, ~~и~~
кроз своје хероје, са крицима радости газире преживело, и победа заставу над
гробом остарелих богова, на и по цену да заставу истовремено победе на
трагичној пропасти хероја својих. (X)

[Садржина чита, онолико колико ^{вам} је вечерас по-
требна, следећа је. Вотан, један од богова светлости и ваздуха, жедео је
да прошири моћ своју, дао и је, но око своје за то, и прокирио је, али по
цену да се одрекне љубави у животу. Међутим, кад је постао господар и над
циновима и над патуљцима, амањко је за љубављу, и заљубио се у врховни бог.
Сукоб између љубави и гравитације за моћју, постаће трагични проблем ⁸⁰⁻
шанов. Међутим, ~~и~~ напав се неко ко је био способан да се зближа одрекне љу-
бави, да, што се каже, изгуби душу. То је био патуљак Алберих. Одоле, испод
Рајнског корита, провукао се до Рајнских вена, и пожењео да једну од њих
воли и одведе. Али кад га све одбине, са потсмехом, он се огорчи, ^{огорча}
и, ^{се} мало патуљком преглањаваем по лку реке, мало лукавством и осветом -
вошћу, дочепан и однесе рајско благо у утробу нибелунжских станова. Тиме
почиње заплет за целу Тетралогijу, јер ће жаља за златом, и отмица и преот-
мица блага, редом улачити жртве у клетву и несрећу, чак тамо до Зигфрида.
Ма заповест Албериха, најбољи конач међ патуљцима, миме, исковао је од
злата праве чудотворну магичну, с помоћу које Алберих постаје невидљив, и ~~и~~
претвара се у што хоће; и затим, што је главно, исковао је и прстен који,
по предању, даје власт над целим светом ономе ко га на прсту носи. То беше
прстен Нибелунга.

Тај догађај на дну Рајне, дакле отица блага, чини прву појаву првог дела Тетралогије. Друга појава нас изводи из утробе земљине на земљу. У кнећу, спавају Вотан и његова жена, богиња Фрина. Она се прѣа буди, и показује Вотану каквом су чудесном брзином цинови саградили боговима дворе, тамо на висини, сасвим онако како их је Вотан у сну видео. А ево долазе цинови по плату; хоће, према погодби, да воде пену и младу богињу Фреју, сестру Фринину, и неку врсту богиње младости, која и околним својој, гађењем неког особитог воћа, зајамчује лепоту и свежину. Али сем ~~своје~~ свега тога, Вотан је ~~заповео~~ ^{заволео} Фреју, и не пристаје више да испуни платежну обавезу. Међутим, сам није вешт да надмудри цинове, и нестрпљиво изгледа долазак Доген. Доген, у задан час, дође; али не зна, или неће да каже, савет и излаз из тешкоће. Цинови према томе одлазе и одводе Фреју; додуше с тим да ће се ~~он~~ ^{она} вратити пред вече, и чути шта би им Вотан достојно могао понудити место богиње. Дошао је Догенов момент. Он прича Вотану шта се десило на дну Рајне; ко драм благо; и како наричу и моле га да поврати блага Рајнских ниле. Доген зна да ће Вотан загаранзити за благом; и зна да ће и цинови ~~загаранзити~~ ^{загаранзити} за благом, и да ће вратити Фреју. Али предвиђа да ће Вотан ~~хтети~~ ^{хтети} ~~и~~ ^и Фреју и благо, и подало се навести на пучину своје проваси. Видимо, по Догену, да су и древни ~~савараци~~ ^{савараци} сага, и стари песници ~~и~~ ^и Прстен Нибелунга постао је у ~~ли~~ ^{ли} ~~век~~ ^{век} — знали шта је то што ми данас веома психологија, то јест знали да је такозвана судбина највећим делом оно што се савкрсти психологијом. Доген дакле учини предлог Вотану да иду у станице Нибелунга, и да оту благо и прстен. Тај силазак у утробу земље биће трећа појава. Наравно, Доген ће бити онај који ће надмудринати и у кавсу стезати Албериха, изварати му благо и прстен, и њега самог изнети на површину земље, и осрмотити га тиме. Пре него што ће се вратити међ Нибелунге, ~~и~~ ^и Алберих прокуне благо: докле год се не врати на дно Рајне, гриће отровна зава ~~и~~ ^и свакога ко зато пожели; ^и несрећа и пропаст ће снаћи све који прстен буду држали.

У четвртој, последњој појави видећемо почетак онога што је доге предвиђао и Алберих навестио, видећемо проклетство гарантације и сребраубла, и умас од живота без љубави. Два цина се при деоби блага потуму, и брат убије брата. Победнички цин излази Вотану и прстен, управо Вотан га даје, уверен у силу своју којом ће све опет повратити. Први део Тетралогије

завршава се дакле ~~несети~~; Вотан је уверен да ће скоро имати и сласт и ~~силу~~
власт, и, предводећи богове у нови двор, пева:

Сунчано око паље вечерње зраке,
Блистају двори у чаробној натри.

А по страни стоје Логе. Одмерава ход богова, и њихово самоуверење, сећа се
плете алберихове, предакће што пре, виђа, и тихо пева:

Крају своје хитају ти
што мисле да су мирни у трајању.
Скоро ме је стид
С њима да радим!
Хеља ми је да опет се претварам
у пламен што букти,
да прождерем ове
што упитомите ме некад.
А не да са слепима слепо се држим,
Па нека су и божањски богов ~~там~~ Јам!
Размислићу,
Ко зна, шта ћу јов урадити.

Зато ту завршу сцену из првога дела Тетралогije
чућете сада отсирану. Једну музичку напомену ћемо учинити, ваздашњу напо-
мену кад је реч о Вагнеру. У завршној композицији и инструментацији укрш-
тају се и прешлећу разни мотиви, Вотанов, Логеов, Фрејин, алберихов. То је
Вагнер. Нема код њега у оркестру тако рећи једнога такта, у којем не брзи
глас душе некога од оних који плету драму. Као што се цео океан гiba и шу-
ми, над путује или пропада мала рибарска лађица, или цела флота, таква је
моћ у дивном и страховитом Герману Вагнеру, који кува и ваља, урла и пева, као
цео океан.

Клеопатра Селвинска